

УДК 378.147:33-051:004.7

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-2075-2024-18.13>

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ ДО ПРОТИДІЇ РИЗИКАМ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

МАРТИНЕНКО ОЛЕНА ВАЛЕНТИНІВНА

здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

(PhD) зі спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки»

Державний вищий навчальний заклад

«Донбаський державний педагогічний університет»

Elenamartynenko1975@gmail.com

orcid.org/0000-0002-6953-0259

Стаття присвячена обґрунтуванню умов формування готовності майбутніх економістів, а саме економістів-бухгалтерів, до протидії ризикам у професійній діяльності.

Доведено необхідність формування в здобувачів готовності до протидії ризикам у професійній діяльності, оскільки професійні ризики майбутніх економістів-бухгалтерів існують на будь-якому підприємстві й істотно впливають на його економічну безпеку. Також представлено власне розуміння термінів «професійний ризик економіста-бухгалтера» та «готовність майбутніх економістів до протидії ризикам у професійній діяльності».

На підставі аналізу наявних напрацювань науковців з'ясована сутність поняття «педагогічні умови» й наведено визначення терміна «педагогічні умови формування готовності майбутніх економістів до протидії ризикам», яке розуміємо як комплекс взаємопов'язаних чинників, що впливають на організацію освітнього процесу та сприяють забезпеченню бажаної ефективності навчання для формування готовності майбутніх економістів до протидії ризикам у професійній діяльності.

У статті окреслено й обґрунтовано педагогічні умови для ефективного формування готовності майбутніх економістів до протидії ризикам у професійній діяльності, а саме: формування відповідального ставлення майбутніх економістів до професійної діяльності через розвиток позитивної мотивації та системи ціннісних орієнтацій; удосконалення форм, методів і засобів формування готовності майбутніх економістів до протидії ризикам у професійній діяльності; стимулювання рефлексивної діяльності майбутніх економістів на кожному етапі процесу формування готовності до протидії ризикам у професійній діяльності.

Також зазначено перспективи подальших досліджень, а саме розроблення технології формування готовності майбутніх економістів до протидії ризикам у професійній діяльності.

Ключові слова: педагогічні умови, професійний ризик, формування готовності, протидія ризикам.

Постановка проблеми. Ризики наявні в усіх сферах діяльності й мають певні особливості, пов'язані зі специфікою галузі. Властивість професійного ризику майбутніх економістів-бухгалтерів полягає в тому, що порівняно з іншими ризиками він існує на кожному підприємстві, виникає під час організації та ведення бухгалтерського обліку й пов'язаний із діяльністю облікового персоналу.

Отже, «під професійним ризиком майбутнього економіста-бухгалтера розуміємо ризик, який виникає через неточності в обліковому процесі, викликані наявністю альтернативних принципів бухгалтерського обліку, неконкретністю стандартів бухгалтерського

обліку, а також в результаті його діяльності або бездіяльності, яка провокує ймовірність викривлення бухгалтерської інформації, фальсифікацію звітності, що призводить до збитковості підприємства» [7; 8].

Високий ступінь професійного ризику, який істотно впливає на стан економічної безпеки підприємства, вимагає впровадження певних корективів в освітній процес підготовки фахівців за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування». Тому дослідження спрямоване на визначення педагогічних умов, які здатні сформувати в майбутніх економістів готовність до протидії ризикам у професійній діяльності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемою готовності майбутніх економістів до професійної діяльності займалися Л. Гаврутенко, Р. Горбатюк, О. Кірдан, Р. Кубанов, О. Поплавська. Принципи формування готовності майбутніх економістів до професійного саморозвитку й самореалізації вивчали Л. Журавська, Н. Маятіна та Е. Остапенко, а готовність майбутніх економістів до професійного спілкування була об'єктом дослідження І. Ярошук. Крім того, науковці досліджували здатність і готовність майбутніх економістів до управлінської (Т. Гармаш) і викладацької (Т. Лисак, Т. Приходько та інші) діяльності.

Питання професійних ризиків бухгалтерів у працях вивчали такі вітчизняні вчені, як І. Вигівська, Т. Королук, Т. Мулик, Р. Романів та інші.

Як свідчить аналіз наукових джерел, дефініція «умова» трактується різнобічно у філософії, психології та педагогіці. Дослідження педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти проводили багато науковців, а саме: А. Гребеник – педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів залізничного транспорту; Н. Грицак – вивчав поняття «педагогічні умови» в педагогічних студіях; О. Дурманенко – проводила теоретичний аналіз поняття «педагогічні умови» в контексті моніторингу виховної роботи у вищому навчальному закладі; О. Костенко – обґрунтовувала педагогічні умови формування професійних компетентностей майбутніх обліковців із реєстрації бухгалтерських даних засобами ІКТ; О. Сагач – розглядала організаційно-педагогічні умови неперервного професійного зростання майбутнього вчителя й багато інших.

На жаль, питання визначення педагогічних умов формування готовності майбутніх економістів до протидії ризикам у професійній діяльності не висвітлювали.

Мета статті – на основі аналізу підходів вітчизняних науковців до визначення поняття «педагогічні умови» виявити й розкрити педагогічні умови формування готовності майбутніх економістів до протидії ризикам у професійній діяльності.

Виклад основного матеріалу. Військова агресія Росії проти України призвела до тяжких наслідків для галузі освіти. Виникли питання з доступності й безпеки освіти. Проте досвід навчання під час пандемії Covid-19 дав змогу швидше адаптуватися до дистанційного формату під час воєнного стану. Але ця форма навчання в умовах сьогодення має певні особливості, серед яких – відсутність рівних умов для всіх учасників освітнього процесу, відсутність якісного інтернету, що негативно впливають на якість освіти. При цьому завдання, які сьогодні висуває суспільство перед освітою, – це підготовка висококваліфікованих, конкурентоспроможних фахівців, які мають високий рівень знань, умінь і навичок. Водночас формування готовності до протидії ризикам у професійній діяльності залишається найменш дослідженим процесом у підготовці майбутніх економістів-бухгалтерів.

Готовність є передумовою цілеспрямованості й ефективності діяльності, вона виникає в результаті набуття людиною певного досвіду, на основі засвоєння загальних і професійних знань, удосконалення вже сформованих важливих професійних якостей, тобто готовність не є природженою.

Готовність майбутніх економістів до професійної діяльності В. Різник визначає «як складне особистісне утворення, ... що є вираженням особистісних рис та професійних якостей» [9, с. 279]; Р. Кубанов – як характеристику, «яка включає набір компетенцій, ... стійких ціннісних орієнтацій, ... сформованих особистісних якостей» [6, с. 68]; І. Галушак – як результат процесу підготовки та як настанову на щось [2, с. 159].

«Під готовністю майбутніх економістів до протидії ризикам у професійній діяльності вважаємо стан особистості, вмотивованої на отримання знань, умінь, навичок, їх вдосконалення та застосування в процесі управління ризиками, а також здатність проводити оцінку та корегування результатів своєї діяльності» [8].

Ефективне формування готовності майбутніх економістів до протидії ризикам у професійній діяльності можливе лише за наявності відповідних психолого-педагогічних умов. Саме умови є тим середовищем, у якому

формується й реалізується досліджуване явище.

В. Бліхар дефініцію «умова» трактує як «філософську категорію для позначення тих факторів, котрі є необхідними для виникнення, існування та зміни певних предметів та явищ» [12, с. 230].

О. Дурманенко під педагогічними умовами розуміє «обставини, пов'язані з організацією навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі, з тим зовнішнім навчально-виховним середовищем, у якому відбувається пізнавальна, навчальна, науково-дослідницька і виховна діяльність студентів, спрямована на формування в них насамперед професійних знань, умінь і навичок, розвиток їх світоглядної культури, професійної компетентності» [5].

Погоджуємося з думкою Н. Грицак, яка, обґрунтовуючи особливості ефективної фахової підготовки майбутнього учителя зарубіжної літератури, зазначає, що «педагогічні умови – це цілеспрямований відбір взаємопов'язаних, динамічних, змінних форм, прийомів, методів, засобів, способів навчальної діяльності, що охоплюють усі аспекти навчально-пізнавальної діяльності та у сукупності покликані об'єктивно забезпечити ефективну фахову підготовку» [3].

О. Сагач на підставі проведеного теоретичного аналізу поняття «педагогічні умови» виокремила декілька поглядів науковців стосовно його трактування, а саме: як «сукупність засобів педагогічного впливу та можливостей педагогічного середовища»; як «конструювання педагогічної системи, у якій педагогічні умови виступають як один з компонентів»; як «планомірну роботу стосовно уточнення закономірностей освітнього процесу, яка забезпечує можливість перевірки результатів науково-педагогічного дослідження» [11].

Погоджуємося з позицією Н. Грицак і беремо за основу виокремлені дослідницею головні положення сутності дефініції «педагогічні умови»: «1) педагогічна умова є складовою усієї педагогічної системи; 2) педагогічні умови – це сукупність усіх можливостей освітнього (методи, засоби, форми, прийоми)

та матеріального (інформаційні, технічні, навчальні) середовища; 3) педагогічні умови – це динамічна система; 4) вибір педагогічних умов визначається специфікою освітньої структури; 5) правильний вибір педагогічної умови забезпечує ефективність функціонування педагогічної системи» [3].

При цьому варто наголосити, що залежно від певної навчальної мети, особливостей здобувачів викладач планує, коригує та змінює педагогічні умови.

У контексті дослідження під терміном «педагогічні умови формування готовності майбутніх економістів до протидії ризикам» розуміємо «комплекс взаємопов'язаних чинників, які впливають на організацію педагогічного процесу та сприяють забезпеченню бажаної ефективності навчання для формування готовності майбутніх економістів до протидії ризикам у професійній діяльності» [8].

Уважаємо, що для успішного формування готовності майбутніх економістів до протидії ризикам у професійній діяльності доречно виділити такі педагогічні умови:

- формування відповідального ставлення майбутніх економістів до професійної діяльності через розвиток позитивної мотивації та системи ціннісних орієнтацій;
- удосконалення форм, методів і засобів формування готовності майбутніх економістів до протидії ризикам у професійній діяльності;
- стимулювання рефлексивної діяльності майбутніх економістів на кожному етапі процесу формування готовності до протидії ризикам у професійній діяльності.

Розглянемо сутність визначених педагогічних умов.

Визначаючи першу педагогічну умову (формування відповідального ставлення майбутніх економістів до професійної діяльності через розвиток позитивної мотивації та системи ціннісних орієнтацій), ми виходили з упевненості, що сумлінне ставлення майбутніх економістів до виконання своїх професійних обов'язків, яке знизить вірогідність виникнення професійного ризику, має покладатися на сформовану в здобувачів спрямованість на їх успішне засвоєння й оволодіння

необхідним обсягом теоретичних знань. Саме завдяки усвідомленим мотивам і розробленій системі ціннісних орієнтацій майбутні економісти підвищують рівень і якість знань, умінь і навичок, що є необхідною умовою становлення професіонала.

Мотивація відіграє істотну роль у будь-якій діяльності, являє собою систему стійких мотивів, які визначають конкретну активну діяльність індивіда. Людина з високим рівнем мотивації заради отримання високих результатів у будь-якій діяльності буде настирливо працювати заради досягнення поставленої мети.

Підтримуємо думку Н. Гуртовенко, що будь-яка особистість розвивається під впливом певних умов, які свого часу виділив А. Гебос. Отже, на формування позитивного мотиву здобувачів до навчання впливають певні чинники, а саме: «усвідомлення кінцевих цілей навчання, ... теоретичної та практичної значущості засвоєваних знань, ... форма викладу навчального матеріалу, ... професійна спрямованість навчальної діяльності, а також вирішення проблемних ситуацій, що можуть виникати в процесі професійної діяльності» [4].

Обґрунтовуючи першу педагогічну умову, урахували думку О. Романовського [10], що сукупність стійких мотивів, які активізують особистісний потенціал здобувача, спрямовують його на успішну професійну діяльність. Вираженням спрямованості майбутнього фахівця на успіх є сформованість цінностей, що визначають інтерес та усвідомлення сенсу професії; вираження мотивації досягнення успіху й готовність докладати зусилля для його одержання; задоволеність вибором майбутньої професії.

Друга педагогічна умова (удосконалення форм, методів і засобів формування готовності майбутніх економістів до протидії ризикам у професійній діяльності) спрямована на впровадження в освітній процес майбутніх економістів електронних освітніх ресурсів, що підвищить якість та інтенсифікацію всіх рівнів освітнього процесу.

Процес інформатизації суспільства сприяє запровадженню в освітню діяльність нових

методів і форм передачі інформації, сучасних технологій.

За рахунок застосування електронних освітніх ресурсів здійснюється інформаційно-процесуальне забезпечення освітнього процесу, забезпечується рівний доступ усіх здобувачів до навчальних і методичних матеріалів незалежно від місця їх знаходження й форми навчання, а також формуються в майбутніх економістів навички самостійного навчання.

З метою формування готовності майбутніх економістів до протидії ризикам у професійній діяльності пропонуємо в Донбаському державному педагогічному університеті в 3 семестрі впровадити вибірковий електронний курс «Організація праці майбутніх економістів (обліковців) в умовах підвищених ризиків». Розроблений нами курс є достатньою умовою для опанування навчальної дисципліни за допомогою опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу, розміщений на платформі Moodle.

Третя педагогічна умова (стимулювання рефлексивної діяльності майбутніх економістів на кожному етапі процесу формування готовності до протидії ризикам у професійній діяльності) передбачає використання рефлексії як фактору формування професіоналізму майбутнього фахівця.

Рефлексія сприяє професійному й особистісному зростанню майбутніх економістів, оскільки допомагає їм аналізувати, робити висновки, планувати діяльність на майбутнє. Стосовно дослідження рефлексія спрямована на вивчення можливих ризиків у професійній діяльності майбутніх економістів, пошук ефективних способів усунення негативних явищ у діяльності й утілення їх у життя.

У процесі формування готовності майбутніх економістів до протидії ризикам у професійній діяльності важливим етапом є застосування технологій самооцінки власних досягнень, цінностей, умінь. Така технологія допоможе проаналізувати можливості, у разі потреби підсилити позитивні сторони особистості й зменшити негативні. Погоджуємося з думкою С. Безбородих [1],

що технологія самооцінки власних досягнень є стимулом професійно-особистісного зростання й формування готовності до протидії ризикам у професійній діяльності.

Висновки. Отже, для формування готовності майбутніх економістів до протидії ризикам у професійній діяльності необхідно виконання таких педагогічних умов, як формування відповідального ставлення майбутніх економістів до професійної діяльності через розвиток позитивної мотивації та системи ціннісних орієнтацій; удосконалення форм, методів і засобів формування готов-

ності майбутніх економістів до протидії ризикам у професійній діяльності; стимулювання рефлексивної діяльності майбутніх економістів на кожному етапі процесу формування готовності до протидії ризикам у професійній діяльності. Саме окреслені умови, на нашу думку, сприятимуть ефективній підготовці майбутніх фахівців до подальшої професійної діяльності.

Подальше дослідження позначеної проблеми вбачаємо в розробленні технології формування готовності майбутніх економістів до протидії ризикам у професійній діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Безбородих С.М. Використання рефлексивних технологій в професійній підготовці майбутніх педагогів. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2019. № 1 (324). С. 178–183.
2. Галушак І. Готовність майбутніх економістів до професійної діяльності в умовах гірського регіону України. *Гірська школа українських Карпат*. 2017. № 17. С. 157–160.
3. Грицак Н.Р. Поняття «педагогічні умови» в сучасних педагогічних студіях. *Проблеми реформування педагогічної науки та освіти* : матеріали науково-практичної конференції (м. Ужгород, 15–16 лютого 2019 року). Херсон : Молодий вчений, 2019. С. 15–18. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/123456789/10590/1/%d0%a3%d0%b6%d0%b3%d0%be%d1%80%d0%be%d0%b4.pdf> (дата звернення 09.05.2024).
4. Гуртовенко Н.В. Мотиваційний компонент – головна складова готовності студентів до професійної діяльності. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Психологія і педагогіка»*. 2014. Вип. 30. С. 55–58. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoapp_2014_30_13 (дата звернення 09.05.2024).
5. Дурманенко О. Теоретичний аналіз поняття «педагогічні умови» в контексті моніторингу виховної роботи у вищому навчальному закладі. *Молодь і ринок*. 2012. № 7. С. 135–138.
6. Кубанов Р.А. Теоретичний аналіз змісту готовності майбутніх фахівців економічних спеціальностей до професійної діяльності. *Фізико-математичні основи (ФМО)*. 2018. № 2 (16). С. 67–70.
7. Мартиненко О.В. Генеза поняття професійних ризиків майбутніх економістів у сучасних педагогічних дослідженнях. *Theoretical and practical aspects of the development of science and education* : матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції, 5–8 березня 2024 р. Прага, 2024. С. 167–169. URL: <https://isg-konf.com/wp-content/uploads/2024/03/THEORETICAL-AND-PRACTICAL-ASPECTS-OF-THE-DEVELOPMENT-OF-SCIENCE-AND-EDUCATION.pdf> (дата звернення 08.05.2024).
8. Мартиненко О.В. Технологія формування готовності майбутніх економістів до протидії ризикам у професійній діяльності засобами електронних освітніх ресурсів. *Освіта та педагогічна наука*. 2024. № 1 (185). С. 33–43. [https://doi.org/10.12958/2227-2747-2024-1\(185\)-33-43](https://doi.org/10.12958/2227-2747-2024-1(185)-33-43).
9. Різник В. Модель формування готовності майбутніх фахівців економічних спеціальностей до професійної діяльності у процесі вивчення спеціальних дисциплін. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»* : збірник наукових праць / гол. ред. В.П. Коцур. Переяслав-Хмельницький (Київ. обл.) : Лукашевич О.М., 2013. Вип. 28. Т. 2 : Педагогіка. Психологія. Філософія. С. 277–283.
10. Романовський О.Г., Михайличенко В.С., Грень Л.М. Педагогіка успіху : підручник. Харків : НТУ «ХП», 2011. 368 с.
11. Сагач О. Теоретичний аналіз поняття педагогічні умови у контексті професійного зростання вчителя. *Освітні обрії*. 2020. № 1 (50). С. 32–35.
12. Філософія : словник термінів та персоналій / В.С. Бліхар, М.А. Козловець, Л.В. Горохова, В.В. Федоренко, В.О. Федоренко. Київ : КВІЦ, 2020. 274 с.

PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR FORMING THE READINESS OF FUTURE ECONOMISTS TO COUNTERACT RISKS IN PROFESSIONAL ACTIVITIES

MARTYNENKO OLENA VALENTYNIVNA

applicant for higher education at the third (educational-vocational) level
of Speciality “Educational, Pedagogical Sciences”

State Higher Educational Institution
“Donbas State Pedagogical University”

Introduction. Risk is an integral part of any human activity. The professional risk of economist-accountants can lead to property and financial losses and depends on subjective and objective factors. The high degree of risk in the professional activities of future economists requires the introduction of certain pedagogical conditions into the educational process of training specialists in Specialty 071 “Accounting and Taxation”, which will contribute to the formation of the necessary abilities, knowledge, and skills in the applicants.

The purpose of our research is to outline and substantiate the pedagogical conditions for forming the readiness of future economists, namely economists-accountants, to counter risks in their professional activities.

Methods: theoretical analysis of scientific literature; comparison, specification, and systematization of views on the problem outlined; generalization of the results obtained; development of practical recommendations.

Results. Taking into account the existence of risks in the professional activities of economists-accountants, it is necessary to introduce certain corrections in the process of professional training of future specialists with the aim of forming their readiness for professional activities, in particular, to motivate them to obtain thorough theoretical knowledge and continuous self-development, to develop knowledge, skills, professionally important qualities that will allow future economists to perform their duties at a high level, to form a quasi-professional experience in risk management, to evaluate their own activities in terms of countering risks.

To form the readiness of future economists to counter risks in professional activities effectively, it is necessary to create certain pedagogical conditions, namely: the formation of a responsible attitude of future economists toward professional activities through the development of positive motivation and a system of value orientations; the improvement of forms, methods and means of formation of readiness of future economists to counteract risks in professional activities; the stimulation of reflexive activity of future economists at each stage of the process of formation of readiness to counter risks in professional activities.

Originality. The scientific novelty of the research results lies in the fact that scientists have not paid attention to the definition of pedagogical conditions for the formation of the readiness of future economists to counter risks in their professional activities.

Conclusion. The introduction of the defined pedagogical conditions into the educational process of training specialists in Specialty 071 “Accounting and Taxation” will contribute to the formation of the readiness of future economists to counter risks in their professional activities.

Key words: pedagogical conditions, professional risk, formation of readiness, risk counteraction.

REFERENCES

1. Bezborodykh, S. M. (2019). Vykorystannia refleksyvnykh tekhnolohii v profesiinii pidhotovtsi maibutnykh pedahohiv [Using reflective technologies in the professional training of future teachers]. *Visnyk LNU imeni Tarasa Shevchenka*, 1 (324), 178–183.
2. Halushchak, I. (2017). Hotovnist maibutnykh ekonomistiv do profesiinnoi diialnosti v umovakh hirsokoho rehionu Ukrainy [Readiness of Future Economists for Professional Activity in the Mountainous Region of Ukraine]. *Hirska shkola ukrainskykh Karpat*, 17, 157–160.
3. Hrytsak, N. R. (2019, 15–16 liutoho). Poniattia “pedahohichni umovy” v suchasnykh pedahohichnykh studiiakh [The concept of “pedagogical conditions” in modern pedagogical studies]. *Problemy reformuvannia pedahohichnoi nauky ta osvity* [Problems of reforming pedagogical science and education]: Materialy naukovo-praktychnoi konferentsii. (pp. 15–18). Vydavnytstvo “Molodyi vchenyi”. <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/bitstream/123456789/10590/1/%d0%a3%d0%b6%d0%b3%d0%be%d1%80%d0%be%d0%b4.pdf>.
4. Hurtovenko, N. V. (2014). Motyvatsiyni komponent – holovna skladova hotovnosti studentiv do profesiinnoi diialnosti [The motivational component is the main component of students’ readiness for professional activity]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu “Ostrozka akademiia”. Serii: Psykholohiia i pedahohika*, 30, 55–58. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoapp_2014_30_13.

5. Durmanenko, O. (2012). Teoretychnyi analiz poniattia “pedahohichni umovy” v konteksti monitorynhu vykhovnoi roboty u vyshchomu navchalnomu zakladi [Theoretical Analysis of the Concept of “Pedagogical Conditions” in the Context of onitoring Educational Work in a Higher Educational Institution]. *Molod i rynok*. 7, 135–138.
6. Kubanov, R. A. (2018). Teoretychnyi analiz zmistu hotovnosti maibutnikh fakhivtsiv ekonomichnykh spetsialnostei do profesiinnoi diialnosti [Theoretical Analysis of the Content of Future Economic Specialists’ Readiness for Professional Activity]. *Fizyko-matematychni osnovy (FMO)*. 2 (16), 67–70.
7. Martynenko, O. V. (2024, 5–8 bereznia). Geneza poniattia profesiinykh ryzykiv maibutnikh ekonomistiv u suchasnykh pedahohichnykh doslidzhenniakh [The Genesis of the Concept of Professional Risks of Future Economists in Modern Pedagogical Research]. *Theoretical and practical aspects of the development of science and education : materialy IX Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii*. (pp. 167–169). Praha. <https://isg-konf.com/wp-content/uploads/2024/03/THEORETICAL-AND-PRACTICAL-ASPECTS-OF-THE-DEVELOPMENT-OF-SCIENCE-AND-EDUCATION.pdf>.
8. Martynenko, O. V. (2024). Tekhnolohiia formuvannia hotovnosti maibutnikh ekonomistiv do protydiei ryzykam u profesiinii diialnosti zasobamy elektronnykh osvitnikh resursiv [Technology of Forming Future Economists’ Readiness to Counteract Risks in Professional Activity by Means of Electronic Educational Resources]. *Osvita ta pedahohichna nauka*. 1 (185), 33–43. [https://doi.org/10.12958/2227-2747-2024-1\(185\)-33-43](https://doi.org/10.12958/2227-2747-2024-1(185)-33-43)
9. Riznyk, V. (2013). Model formuvannia hotovnosti maibutnikh fakhivtsiv ekonomichnykh spetsialnostei do profesiinnoi diialnosti u protsesi vyvchennia spetsialnykh dystsyplin [Model of Formation of Future Economic Specialists’ Readiness for Professional Activity in the Process of Studying Special Disciplines]. *Humanitarnyi visnyk DVNZ “Pereiaslav-Khmelnytskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni Hryhoriia Skovorody” : zbirnyk naukovykh prats*. (V.P. Kotsur Ed.). 28, Vol. 2: Pedahohika. Psykholohiia. Filosofiia, 277–283.
10. Romanovskyi, O. H., Mykhailychenko, V. Ye., & Hren, L. M. (2011). *Pedahohika uspikhu* [Pedagogy of success]. NTU “KhPI”.
11. Sahach, O. (2020). Teoretychnyi analiz poniattia pedahohichni umovy u konteksti profesiinoho zrostannia vchytelia [Theoretical Analysis of the Concept of Pedagogical Conditions in the Context of Teacher Professional Development]. *Osvitni obrii*. 1 (50), 32–35.
12. Blikhar, V. S., Kozlovets, M. A., Horokhova, L. V., Fedorenko, V. V., & Fedorenko, V. O. (2020). *Filosofiia: slovnyk terminiv ta personalia* [Philosophy: a glossary of terms and personalities]. KVITs.